

วัณโรค (กลับมาอีกแล้ว....โดยไม่ได้เรียกร้อง)

ในแต่ละปีทั่วโลกจะมีผู้เสียชีวิตจากวัณโรคประมาณ 2-3 ล้านคน ในจำนวนนี้จะเป็นเด็กประมาณ 1 แสนคน คาดว่าในปี พ.ศ.2563 จะมีผู้ติดเชื้อวัณโรคเพิ่มขึ้นเกือบ 1 พันล้านคน และมีผู้เสียชีวิตประมาณ 70 ล้านคน วัณโรคเป็นโรคติดเชื้อร้ายแรงที่สามารถแพร่กระจายทางอากาศไปสู่ผู้อื่นได้ง่าย หลังจากที่ได้มีการค้นพบยาที่ใช้รักษาได้ผลดี และมีวัคซีนฉีดป้องกัน ทำให้ผู้ป่วยวัณโรคลดน้อยลง ในปี พ.ศ.2539 ประเทศไทยมีผู้ป่วยเป็นวัณโรคประมาณ 8 หมื่นคน และในปี พ.ศ.2534 ผู้ป่วยลดลงเหลือ 4 หมื่นคน ต่อมาในปี พ.ศ. 2535-2536 ได้มีการระบาดของโรคติดเชื้อเอชไอวีไปทั่วประเทศ ทำให้การแทรกซ้อนของวัณโรคในผู้ป่วยกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุขพบว่า ขณะนี้มีผู้ป่วยวัณโรคเพิ่มขึ้นปีละ 5 หมื่นคน และครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้เป็นผู้ป่วยที่อยู่ในระยะแพร่เชื้อ ผู้ป่วยวัณโรคระยะแพร่เชื้อ 1 ราย ถ้าไม่ได้รับการรักษา สามารถทำให้คนรอบข้างติดเชื้อได้ 10-15 คนต่อปี และวัณโรคเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีเสียชีวิต

องค์การอนามัยโลกได้จัดอันดับประเทศไทยอยู่เป็นลำดับที่ 17 จากกลุ่ม 22 ประเทศที่มีปัญหาด้านวัณโรค ซึ่ง 3 อันดับแรกได้แก่ อินเดีย จีน และอินโดนีเซีย จำนวนผู้ป่วยวัณโรคในไทยเพิ่มสูงขึ้นเป็นเพราะการควบคุมการแพร่ระบาดของวัณโรคไม่ถึงเป้าหมาย ที่สำคัญคือปัญหาผู้ป่วยกินยาไม่ต่อเนื่องจนเกิดวัณโรคสายพันธุ์ดื้อยาอย่างรุนแรง หรือ Extensively drug resistant tuberculosis (XDR-TB) ปัญหาการเพิ่มขึ้นของผู้ป่วยโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง และปัญหาแรงงานต่างชาติที่เป็นวัณโรคหรือเป็นพาหะของโรคเข้ามาทำงานในเมืองไทยกันมากขึ้น

วัณโรค หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ฝในท้อง เรารู้จักกันในชื่อของทีบี (TB) ซึ่งเป็นชื่อย่อของ Tuberculosis เป็นโรคติดเชื้อจากแบคทีเรียชื่อ *Mycobacterium tuberculosis* เข้าสู่ร่างกายผ่านทางเดินหายใจในรูปละอองเสมหะ เชื้อวัณโรคจะผ่านเข้าสู่ปอด และเริ่มแบ่งตัวแพร่ต่อไป ส่วนใหญ่ทำให้เกิดวัณโรคปอด แต่อาจแพร่กระจายไปที่อื่นๆ ในร่างกายทำให้เกิดวัณ

โรคที่อวัยวะนั้นๆ เช่น ผิวหนัง ต่อม้ำเหลือง กระดูก ข้อ ไต และเยื่อหุ้มสมอง บุคคลที่มีโอกาสติดเชื้อได้ง่ายแก่ผู้สูงอายุ ผู้ที่เป็นโรคเบาหวาน, ติดเหล้าและภูมิคุ้มกันบกพร่อง

ในตอนแรกที่เชื้อเข้าสู่ร่างกาย จะยังไม่แสดงอาการ และไม่พบความผิดปกติในเอกซเรย์ปอด แต่ในเวลาต่อมา ซึ่งอาจนานเป็นปี เมื่อวัณโรคเริ่มเป็นมากขึ้นจะปรากฏอาการอื่นให้เห็น เช่นไอเรื้อรังเกิน 2 สัปดาห์ บางรายไอแห้งๆ อาจมีเสมหะสีเหลือง เขียว หรือไอน้ำเลือด เจ็บแน่นหน้าอก มีไข้ต่ำๆ ตอนบ่ายหรือเย็น เหนื่อยหอบ อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร น้ำหนักลด

วัณโรคเป็นโรคที่รักษาให้หายขาดได้ ในช่วง 2 เดือนแรกจะใช้ยาร่วมกัน 3-4 ชนิด หลังจากนั้นจึงลดยาเหลือ 2 ชนิดเป็นเวลาต่อไปทั้งหมด รวม 6-9 เดือน นิยมให้ยารับประทานร่วมกันเวลาเดียวกันนอน ภายหลังให้การรักษา อาการต่างๆของผู้ป่วยจะค่อยๆดีขึ้น ใน 2 สัปดาห์ และใกล้เคียงปกติภายในระยะ 2 เดือน ยกเว้นผู้ป่วยที่เชื้อดื้อยา หรือเป็นโรคนาน และได้รับการรักษาซ้ำ จะต้องทำการรักษาต่อเนื่องเป็นเวลา 1 – 2 ปี ยาววัณโรคในปัจจุบันหลักๆจะมีอยู่ 4 ชนิดคือ Isoniazid, Rifampicin, Pyrazinamide และ Ethambutol ผู้ป่วยควรกินยาครบตามที่แพทย์สั่ง ถ้ากินๆหยุดๆอาจทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อวัณโรคดื้อยาได้ จะทำให้ระยะเวลาการรักษายาวนานและรักษายากยิ่งขึ้น ยาที่กล่าวมาในข้างต้นนี้มีผลข้างเคียงทุกตัว จึงต้องอยู่ในการควบคุมดูแลของแพทย์และเภสัชกร การรักษาจะได้ผลดีต่อเมื่อผู้ป่วยเข้ารับการรักษาดังแต่ระยะเริ่มแรก รับประทานยาอย่างสม่ำเสมอ พักผ่อนให้เพียงพอ และรับประทานอาหารที่มีประโยชน์เพื่อเพิ่มภูมิต้านทาน หมั่นดูแลสุขภาพของตนเองและคนรอบข้าง ก็จะช่วยลดยังการแพร่กระจาย และทำให้โรคนี้หมดไปจากประเทศไทยได้

บทความโดย : ญ. รศ. ม.ล. สุมาลย์ สาระยา

ภาควิชาจุลชีววิทยา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล